

N. M. Haievska, PhD., Prof.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

WOMEN-WRITER ASSESSED BY P. KULISH: CREATIVE AND PERSONAL CONTACTS

Few Ukrainian writers have been as controversial in their creativity, in their personal lives, and in general in public life as P. Kulish.

Following the letters, the works of P. Kulish, one can trace the whole biography of the writer, his entire creative career, his personal life. Researchers at the works of P. Kulish wrote about it at different times (V. Ablicov, M. Verkalets, M. Voznyak, B. Grinchenko, A. Gulyak, V. Doroshenko, M. Zhulinsky, E. Kirilluk, M. Kostomarov, V. Petrov, E. Kyrylyuk, M. Nakhlik, I. Ogienko, Y. Olenovskaya, V. Petrov, O. Fedoruk, Y. Shevelyov, V. Shevchuk, V. Shchurat, etc.). Various aspects of his work were considered, and the epistolary legacy of P. Kulish was emphasized, which perhaps sheds light on this problem. The writer led an active lifestyle, responded to all the events that took place in the cultural and artistic life at that time, and even when he gradually withdrew from the active social and literary life, but still responded to certain events in Ukrainian society. He never remained silent, was an extremely emotional person, and needed an interlocutor. Perhaps they were not always "listeners", and therefore P. Kulish often stated his thoughts in letters, diary entries, just in notes.

Keywords: *aspects, epistolary heritage, emancipation, autobiography, literary process, contacts.*

УДК 821.161.2.09 Куліш

Л. В. Грицик, д-р філол. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОРИЄНТАЛЬНІ НАРАТИВИ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

Розглянуто ремінісценції Сходу у творчості П. Куліша. Об'єктом дослідження є ліро-епічна поема "Магомет і Хадиза" (1882), яка осмислюється в контексті тогочасних сходознавчих захоплень письменника, зокрема й Дрепером, Ірвінгом, Вейлем, Ренаном, а також розвитку академічного й художнього типів орієнталістики в Україні.

Ключові слова: *орієнталізм, ремінісценції, академічний, художній типи орієнталістики, романтичний орієнталізм, ліро-епічна поема.*

У науковій біографії Пантелеймона Куліша Є. Нахлік зауважував, що сучасне кулішезнавство спричиняє "застосувати критичний підхід" до написаного про письменника [Нахлік, 2007]. До таких міркувань мене підвели і спостереження над

Сходом у творах П. Куліша, зокрема у поемі "Магомет і Хадиза", а також актуалізованими з появою праць Е. Саїда, Г. Бгагби, Г. Співак, Т. Мейзерської та інших дослідників проблемами орієнталізму. При цьому беру до уваги застереження Е. Саїда, що "шанси на те, що людині, яка говорить про Близький Схід, пощастить прояснити свої погляди, є дуже замалими". Простежуючи ремінісценції Сходу в українській літературі, свідомо відходжу від "стандартизації", "культурної стереотипізації" Сходу, створеної дослідниками стосовно академічного й романтичного його типів, а також аналізу тих причин, які сприяли/не сприяли різному сприйняттю арабів та ісламу (на три з них вказує Е. Саїд) [Саїд, 2001, с. 43].

Історики української літератури найчастіше констатували факт присутності східного матеріалу в різні періоди її розвитку, починаючи із фольклору, далі в епоху Середньовіччя, Бароко, новій українській літературі. Вона, ця присутність, була різною (згадати хоча б міркування М. Возняка чи П. Білоуса), але помітною. Це, мабуть, те, про що П. Куліш устами свого героя (з утопічного роману 1850-х рр. "Искатели счастья") мовив: українці "лежать головою до Європи, а ногами до Азії". Чи випадково на цьому зацентрував Є. Нахлік? [Нахлік, 2007, с. 22]. У слові на врученні диплому почесного доктора Львівського університету М. Рудницький, розмислюючи над феноменом української літератури, спостеріг чотири суттєві її прикмети: географічну/геополітичну, функціональну, естетичну, духовну, назвавши її "Літературою між двома світами, Сходом і Заходом, Європою та Азією" [Рудницький, 2001]. "Рубіжність" України ("вона і Європа, і Азія", – за Ю. Шерехом) сприяла тому, що вона "вбирала елементи з обох сторін світу" [Шерех, 1978]. Пригадуємо, що цих рис не обминає жодна історія літератури – В. Петрова, О. Огоновського, І. Франка, Д. Чижевського, М. Возняка, М. Грушевського та ін. Визначаючи місце української культури в "європейському культурному колі", у сфері окцидентальної (західної) духовності, дослідники не випадково зауважують т. зв. геокультурні чинники, звідси різноманітні "елементи", "складники", "перехрещення", які позначалися на феномені української літератури. Модус Східного, – показують вчені, –

важлива складова романтизму, що формувався під впливом географічних, історичних, політичних, культурних пріоритетів Сходу [Пупурс, 2018].

В українській літературі він не завжди співпадав із європейським. Схід із різних причин займав набагато більше місця в розвитку української літератури упродовж усього Середньовіччя (релігійний чинник, шлях східних пам'яток через Візантію в Україну), але й далі не обминав теренів України, і до початку XIX ст. давав матеріал і підстави для розвитку художнього типу орієнталістики (переклади, переробки, адаптації, східні мотиви у творах, трактати). Схід рецепіювався по-різному (напр., "Повість про Варлаама і Йоасафа" або "Про Акира Премудрого", "Притча про сліпого і Кривого" і трактати "Аль Коран", "Лебідь" І. Галятовського, "Мандри" В. Григоровича-Барського тощо). XIX ст. – це інший, набагато активніший період осмислення Сходу двома шляхами/типами – академічним – від М. Максимовича, О. Котляревського, Є. Гребінки, М. Костомарова, Д. Мордовця, Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, І. Нечуя-Левицького – та художнім.

У "різних контекстах" проблема романтичного орієнталізму привертає увагу дослідників (І. Айзеншток, Ю. Кочубей, Т. Мейзерська, Є. Нахлік, І. Пупурс). Це характерне й студіям творчості П. Куліша. В "Марусі Богуславці", "Магометові і Хадизі", – підсумовує Д. Чижевський, – письменник "дає цілу філософію нації та історії, що теж є романтична..." [Чижевський, 1995, с. 758]. Вона, ця філософія, – міркує вчений, – "збудована на протиставленні глибокого, захованого, сутнього в людині, суспільстві, нації, культурі, що Куліш зве "серце", і зовнішнього, поверхневого. Образ серця, частий в романтичній поезії, набирає в Куліша ролі головного символу культурних, психологічних, моральних та інших властивостей" [Чижевський, 1995, с. 759]. Це наче все про "Магомета і Хадизу" найперше. Як відомо, П. Куліш активно займається літературною творчістю, але й історичними працями, частина з яких так чи інакше торкається взаємин України з мусульманським Сходом. Інша річ, чи завжди послідовним залишався при цьому автор (див., напр., міркування М. Зерова, С. Томашівського, В. Петрова, М. Грушевського).

Примітно, важливою була в них потреба "простежити психологічні механізми спільного", починаючи із "Записок про Південну Русь" (1856–1857), того, що розкриває "душу народу", його "етнопсихологічну структуру" [Франко, 1984], що теж, як видно, стимулювала інтерес П. Куліша до чужого/іншого – польського, російського, турецького. Він (інтерес) був спричинений не лише "обуренням діями духовенства" (Є. Нахлік) чи "нововірством" письменника. Орієнтальне мало у П. Куліша – автора "Магомета і Хадизи" – "свої варіанти". Так само, як і "Дума-пересторога", ця поема, – робить висновок Є. Нахлік, – була виконана "у своєрідному кулішівському ідейно-естетичному ключі" і "продовжила зачин Шевченка" [Нахлік, 2007, с. 206]. Формуючись під дією власних пріоритетів, східне у П. Куліша мало чимало типологічно-схожого з європейським романтичним орієнталізмом, що давало підстави розглядати український як "невід'ємну частину європейського орієнтального простору" [Пупурс, 2008, с. 5]. Імагема східного, "формотворчі елементи східного" (Д.-А. Пажо, І. Пупурс) у "Магометі і Хадизи" П. Куліша, вироблена ним модель орієнтації – своя, особлива. Магомет, Хадиза – не просто атрибути, пов'язані з ісламом. Це те, що вистраждале П. Кулішем: "ціле життя моє мусить бути чином на добро чесним людям, хоч би якої вони були віри чи національності", – пише П. Куліш А. Юркевичеві 1882 р. "[...] інтересна його [П. Куліша. – Л. Г.] симпатія до магометизму [Франко, 1984]. Такими словами І. Франко відреагував на "Магомета і Хадизу": "Двері на Восток" для автора "Магомета і Хадизи" мали бути, але не стали, прелюдією до низки інших задуманих творів. Це був той "відпочинок духом", якому передувала напружена робота П. Куліша над джерелами в Україні й за кордоном ("Україна. Од початку України до батька Хмельницького", 1843, "Книга о ділах роду українського і славного війська Запорізького", "Записки про Південну Русь" та ін.). П. Куліш, – спостерігає В. Балагутрак, – мабуть, чи не один із перших у вітчизняній науці обґрунтував невербальне існування так званого етнопсихологічного трикутника, важливими вершинами якого є народ, мова народу і письменник [Балагутрак, 2007, с. 64]. Думаю, арабський матеріал був підпорядкований цій же меті. І почалося це скоріше всього не

з Дж. Дрепера, автора англомовної "Історії науки і релігії" (1875), яку збирався, за словами дослідників, перекладати П. Куліш (підтвердженням цієї думки є епіграф до поеми). 1876 р. праця Дж. Дрепера уже була перекладена російською. У 1860-х рр. популярність здобула книга В. Ірвінга "Життя Магомета". В. Ірвінг, який тривалий час жив у Європі, був популярний як автор біографії Х. Колумба, Дж. Вашингтона, О. Голдсмита, про нього знали й в Україні (напр., Т. Шевченко згадує в повісті "Художник").

П. Куліш, перебуваючи в Європі, міг ознайомитися із працею, яка викликала неабиякий інтерес у любителів книги. Таке припущення робить арабіст Ю. Кочубей [Кочубей, 2010]. Якщо взяти до уваги книгу В. Ірвінга як один зі шляхів до пізнання Магомета, то неодмінно з неї, а то й незалежно від неї постане ще один автор – Густав Вейль із книгою "Mohammed der Prophet, sein Leben und seine Lehre", виданою в Штутгарті ще 1843 р., і на яку не раз посилається В. Ірвінг. Її, працюючи над своєю поемою, П. Куліш – нерідкий гість Німеччини у ті часи, як видно, добре знав. Об'єктом дослідження тут була не лише релігія Ісламу, що превалювало у В. Ірвінга, а й тип араба-автохтона, не просто арабомовного етносу. Його образ автор простежує на різних теренах: власне арабського півострова, арабізованої Іспанії (Андалузії), Персії з часів вигнання зороастрійців. Праця Г. Вейля могла привабити П. Куліша різноманітним із погляду жанрів матеріалом доісламським – прислів'ями, приказками, притчами, лірикою бедуїнів, молитвами, гімнами, зверненнями до різних богів, а далі оповідями про народження і життя Могамета, Мекку, Медину. Це той матеріал, який використовуватиме і П. Куліш. Ще з 50-х рр. ім'я Г. Вейля було на слуху. Перекладач чотирьох томів "1001 ночі" (1837–1842), автор чотиритомної "Історії Халіфату" (1846–1862), перекладач двотомного "Життя Могамета" (1846–1862) з арабської, людина, яка добре знала арабомовний Схід, володіла джерельною базою (Вейль тривалий час жив у Каїрі), була популярною серед європейських і російських орієнталістів. Не виключаю: вона могла бути і в бібліотеці Оссолінського у Львові (1881 р. П. Куліш вкотре працював там з іншого приводу). Хоч І. Франко дорікав: Куліш "не доходив до архівних студій" [Франко 1984, с. 288]. Погляд Г. Вейля на Могамета – пророка і людину –

близький П. Кулішеві. "Магомет, – пише Вейль, – був блискучим прикладом для свого народу. Його характер [...] чистий і незаплямований" (Вейль). Чим не портрет Магомета із поеми "Магомет і Хадиза"? Не виключено, що й "Анахорет" П. Куліша з уточненням (взором арабщини), написаний бейтами, дворянським віршем, поширеним серед арабів ще в доісламський період, з'явився внаслідок роботи П. Куліша над Г. Вейлем. Є ще один момент, який міг схилити автора до Вейля. Німецький дослідник у праці "Магомет – пророк..." висновує таку думку: "Система, покладена в основу Корану, спирається головним чином на християнське вчення "Нового завіту" (Вейль). Для Куліша, який перекладав "Біблію" (1880 р. у Львові з'явилося "Святе письмо Нового завіту" в перекладі П. Куліша та І. Пулюя), це теж міг бути цікавий матеріал для спостережень. Пригадується, коли у Львові з'явилася "Хуторна поезія" (1882), П. Куліш просить І. Пулюя згадати про це в німецьких виданнях: "Німцям до всього діло... а з німецького голосу і інші заговорять" [Вибрані листи Пантелеймона Куліша]. Є. Нахлік, наприклад, стверджує, що саме "під час перебування у Відні зародився (у Куліша. – Л. Г.) інтерес до ісламу, мусульманського Сходу, його морально-релігійних цінностей та культурних здобутків" [Нахлік, 2006, с 80.]. У листах П. Куліша не раз з'являється й ім'я Ренана – літератора, вченого, митця, праці якого, як видно з матеріалу, не могли не потрапити в поле інтересів письменника: "Історія походження християнства" (1864–1870), "Життя Ісуса" (1863), численні коментарі до книги Йова, "Пісні пісень" (1859), багатющий східний матеріал – від Єгипту, Вавілону, Арабського Халіфату – до Китаю, нарешті, виголошена 1882 р. у Сорбонні лекція Ренана "Що таке нація?" (за Ренаном, це насамперед "душа, духовні принципи"). Як відомо, Куліші виїздили до Парижа, відвідували лекції з історії та філософії у Сорбонні, слухали Ж. Ренана, багато часу Куліш проводив у архівах. Млжливо, він чув і цю лекцію Ренана.

Таким було тло, на якому складалася ліро-епічна поема П. Куліша "Магомет і Хадиза". Сам він вважав її "тільки прелюдією до кількох інших поем", мріючи "змалювати найвиразніші прояви арабо-мусульманської культури".

"Релігія, – міркував Ю. Шерех над вибраними листами П. Куліша, – в красному письменстві не вирішує. Християнський читач може здобути насолоду в мохамедданському або буддистському творі, навіть не християнському" [Шерех, 1984, с. 57]. Мені імponує ця думка вченого. У житті П. Куліша – автора "Магомета і Хадизи" – це був час "значного піднесення ідейного рівня літератури і розмаїття змісту" [Франко, 1984, с. 158]. Час, відзначений найбільшим прагненням "самовираження" (Яценко), передачі свого, особистого (Є. Нахлік, повторюємо, вважає поему твором "особистісно-психологічним" [Нахлік 2007, с. 205]). При наявності "широких задумів", намірів не полишати інтересу до мусульманської культури, у творчості П. Куліша гору взяв той "чуттєвий первень", який пробився із його особистого життя у текст, витворений на основі світобачення автора як українського письменника. У цьому переконує весь ідейно-естетичний комплекс твору. Мені здається, що в "Магометі і Хадизі" автор повертається до випробуваного ще в "Орісі" (1844) прийому перенесення своїх пошуків "за межі" (М. Яценко), коли зробив спробу українізувати античні реалії, перенести події на український ґрунт. "Магомет і Хадиза" не є переробкою підтексту, але в структуротвірних принципах подібне є, так само, як і в ідеї незнищенності українського народу, його духу. Перенесення подій, зображених у творі, "арабізація", не що інше, як художній прийом, який допоміг П. Кулішеві передати через Магомета свій душевний стан, суто особистісне "Я" героя. Тут варто скористатися спостереженнями О. Білецького з приводу використання традиційних сюжетів та образів Шевченком ("Марія", "Ісаія. Глава 35", "Давидові псалми" та ін.): "біблійні книги, – міркує вчений, – допомагали Шевченкові знайти вираз для тієї стихії, яка дедалі ставала в його творчості переважаючою..." [Білецький, 1965]. У поемі "Магомет і Хадиза" важливі не конкретні події, не Аравія, що "мов той бедуїн ревнивий, камінням і піском обгородилася" [Куліш, 1998], а ідеї, почуття, "особисті первні". Магомет П. Куліша – пророк, історична постать, але насамперед людина, у житті якої тісно переплітаються реальне й ідеальне. У творенні його образу автор використовує найрізноманітніші зображальні засоби. Екзотика, східні образи-символи тісно переплітаються із прийомами

української народної творчості, що позначається на стилі поеми. Українським народним духом перейняті численні картини твору:

Не кліюча журавлів понад степом неслася,
Не з вирію летіли сірі гуси,
Не низка байдаків по морю простяглася:
То степові човни плили по суші [Куліш, 1998, с. 11].

Або: А тихі річеньки леліли проміж ними
І надили дівчат у чисту воду,
Щоб сміхом, жартами, піснями голосними,
Мов чарами, надіхали природу [Куліш, 1998, с. 21].

Або ось як він малює портрет Магомета:
Він – хлопець молодий, її підпарубочий,
Вдовиченко убогий, та вродливий –

...

Високий був, рум'яний, чорнобровий;
Мов та Полярниця, ясні блищали очі.

А голос – водопад, гучний, дзвінкий, гримучий... [Куліш, 1998, с. 11].

Хадиза – майстерно виписаний тип української жінки. Вона – владициця, "боже око", "сонце ясне", осяяна, як божество, "свободна, як той вітер в чистім полі, як ранішня роса блискуча", "природи-матері пешена дитина, розкішна квітка під морозом горя". Образ Хадизи наділений рисами української жінки: характер, проявлений героїнею в різних ситуаціях, у тому числі й у взаєминах із Могаметом; її портрет, рухи – все це робить його зримим. П. Куліш наче художник-портретист малює образ жінки, яку добре знає, через який пропускає багато пережитого і переболеного. Ліричні відступи, численні алюзії, фольклорні елементи посилюють український дух поеми, "символи поетичної ідеї" (В. Щурат) ставали в уяві автора реальністю. "Тобі приношу дар, ума мого цариці", – написав П. Куліш у "Приносі", подарованому дружині. І далі:

Серед недолюдків, що дурять Україну,
В тобі знаходжу я порадицю єдину.
Ти, мов араблянка безсмертна Магомета,
Піддержуєш свого самітнього Поета! [Куліш, 1998, с. 10].

Таким чином, поема "Магомет і Хадиза" – твір, що відображає непростий період творчості П. Куліша і, разом із тим, вона розкриває шляхи, якими орієнтальний матеріал входив в українську літературу, стимулюючи, як і в європейських літературах другої половини ХІХ ст., художній тип орієнталістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Балагутрак В. Генеза етнопсихології в Україні ХІХ століття: історико-етнологічний аспект / В. Балагутрак. – Л., 2007. – 224 с.
- Білецький О. Шевченко і західноєвропейські літератури / О. Білецький // Збір. пр. : у 5 т. / О. Білецький – К., 1965. – Т. 2. – 283 с.
- Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / П. Куліш ; ред. Ю. Луцький ; передм. Ю. Шевельова. – Нью-Йорк ; Торонто, 1984. – 326 с.
- Кочубей Ю. Взаємовідносини української та арабської мов і літератур / Ю. Кочубей // Мовні та літературні зв'язки України з країнами Сходу / за ред. І. П. Бондаренка. – К., 2010. – 472 с.
- Куліш П. Магомет і Хадиза / П. Куліш // Твори : у 2 т. / П. Куліш. – К., 1998. – Т. 2. – 764 с.
- Нахлік Є. Пантелеймон Куліш / Є. Нахлік // Історія української літератури ХІХ століття : у 2 кн. / за ред М. Г. Жулинського. – К., 2006. – Кн. 2. – 712 с.
- Нахлік Є. Пантелеймон Куліш. Особистість, письменник, мислитель : у 2 т. / Є. Нахлік. – К., 2007. – Т. 1. – 456 с.
- Пупурс І. Схід у дзеркалі романтизму (імагологічна парадигма романтичного орієнталізму: на матеріалі західно- й східноєвропейських літератур кінця ХVІІІ – ХІХ ст.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. – К., 2018. – 40 с.
- Рудницький Л. До феномена української літератури / Л. Рудницький // Українознавство. – 2001. – № 1. – С. 114–120; Саїд Е. Орієнталізм / Е. Саїд. – К., 2001. – 511 с.
- Франко І. Нарис з історії української літератури до 1890 року / І. Франко // Збір. творів : у 50 т. / І. Франко. – К., 1984. – Т. 41. – 683 с.
- Чижевський Д. Романтизм / Д. Чижевський // Енциклопедія українознавства / Ін-т археографії НАН України. – К., 1995. – Т. 2. – 800 с.
- Шерех Ю. Друга черга / Ю. Шерех. – Нью-Йорк, 1978. – 392 с.
- Шевельов Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах / Ю. Шевельов // Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / П. Куліш. – Нью-Йорк ; Торонто, 1984. – 326 с.; Яценко М. Філософські й ідейно-естетичні основи художніх напрямів і течій / М. Яценко // Історія української літератури ХХ ст. : у 2 кн. / за ред. М. Жулинського. – К., 2005. – К. 1. – 656 с.

REFERENCES

- Balahuttrak V. Heneza etnopsykholohii v Ukraini KhIKh stolittia: istoryko-etnolohichniy aspekt / V. Balahuttrak. – Lviv, 2007. – 224 s.
- Biletskyi O. Shevchenko i zakhidnoievropeiski literatury / O. Biletskyi // Zibr. prats : u 5 t. / O. Biletskyi. – Kyiv, 1965. – T. 2. – 283 s.

Vybrani lysty Panteleimona Kulisha ukrainskoiu movoiu / P. Kulish ; peredm. Yu. Shevelova. – Niu-York ; Toronto, 1984. – 242 s.

Kochubei Iu. Vzaiemovidnosny ukrainskoi ta arabskoi mov i literatur / Iu. Kochubei // Movni ta literaturni zviazky Ukrainy z krainamy Skhodu / za red. I. P. Bondarenka. – Kyiv, 2010. – 216 s.

Kulish P. Mahomet i Khadyza / P. Kulish // Tvory : v 2 t. – Kyiv, 1998. – T. 2. – 764 s.

Nakhlik Ie. Panteleimon Kulish. Istoriia ukrainskoi literatury XIX stolittia : u 2 kn. / Ie. Nakhlik. – Kyiv, 2006. – Kn. 2. – 712 s.

Nakhlik Ie. Panteleimon Kulish. Osobystist, pysmennyk, myslytel : u 2 t. / Ie. Nakhlik. – Kyiv, 2007. – T. 1. – 456 s.

Pupurs I. Skhid u dzerkali romantyzmu (imaholohichna paradyhma romantychnoho orientalizmu: na materiali zakhidno- u skhidnoevropeyskykh literatur kintsia XVIII –XIX st.) : avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk. / I. Pupurs/ – Kyiv, 2018. – 40 s.

Rudnytskyi L. Do fenomena ukrainskoi literatury. Ukrainoznavstv. – 2001. – № 1. – S. 114–120;

Said E. Orientalizm / E. Said. – Kyiv, 2001. – 511 s.

Franko I. Narys z istorii ukrainskoi literatury do 1890 roku / I. Franko // Zibr. tvoriv : u 50 t. / I. Franko. – Kyiv, 1984. – T. 41. – 683 s.

Chyzhevskiy D. Romantyzm / D. Chyzhevskiy // Entsyklopediia ukrainoznavstva / Instytut arkhеоhrafii NAN Ukrainy. – Kyiv, 1995. – T. 2. – 800 s.

Sherekh Iu. Druha cherha / Iu. Sherekh. – Niu-York, 1978. – 392 s.

Sheveliov Iu. Kulishevi lysty i Kulish u lystakh / Iu. Sheveliov // Vybrani lysty Panteleimona Kulisha ukrainskoiu movoiu / P. Kulish. – Niu-York ; Toronto, 1984. – 242 s.

Iatsenko M. Filosofski y ideino-estetychni osnovy khudozhnikh napriamiv i techii / M. Iatsenko // Istoriia ukrainskoi literatury XX st. : u 2 kn. / za red. M. Zhulynskoho. – Kyiv, 2005. – Kn. 1. – 656 s.

Стаття надійшла до редакції 27.10.19.

L. V. Hrytsyk, Dr Hab., Prof.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PANTELEIMON KULISH'S ORIENTAL NARRATIVES

The urgency of the work is conditioned by the task of showing the ways in which oriental material was included in the Ukrainian literature, stimulating, as in the European literatures of the second half of the 19th century, the artistic type of orientalism; to trace the factors that contributed to the interest in the East (geopolitical, religious, spiritual, etc.). The work deals with reminiscences of the East in the works of P. Kulish. The object of the study is the lyric and epic poem "Mahomet and Hadyza" (1882), which is interpreted in the context of the writer's oriental fascinations of that time, including Draper, Irving, Weil, Renan, and the development of academic and artistic types of orientalism in Ukraine.

Keywords: orientalism, reminiscences, academic, artistic types of orientalism, romantic orientalism, lyric and epic poem.